

Josep Palau i Fabre, l'individualista ferotge

L'aventura artística i vital de Josep Palau i Fabre és una de les més singulars de la literatura catalana del segle XX.

L'exposició del Centre d'Art Santa Mònica de Barcelona, organitzada pel KRTU i que romandrà oberta fins el 24 de gener (després viatjarà a Girona), és una ocasió immillorable per a acostar-s'hi. El dia de la presentació s'anunciava que el govern francès el nomenava 'officier des Arts et des Lletres'.

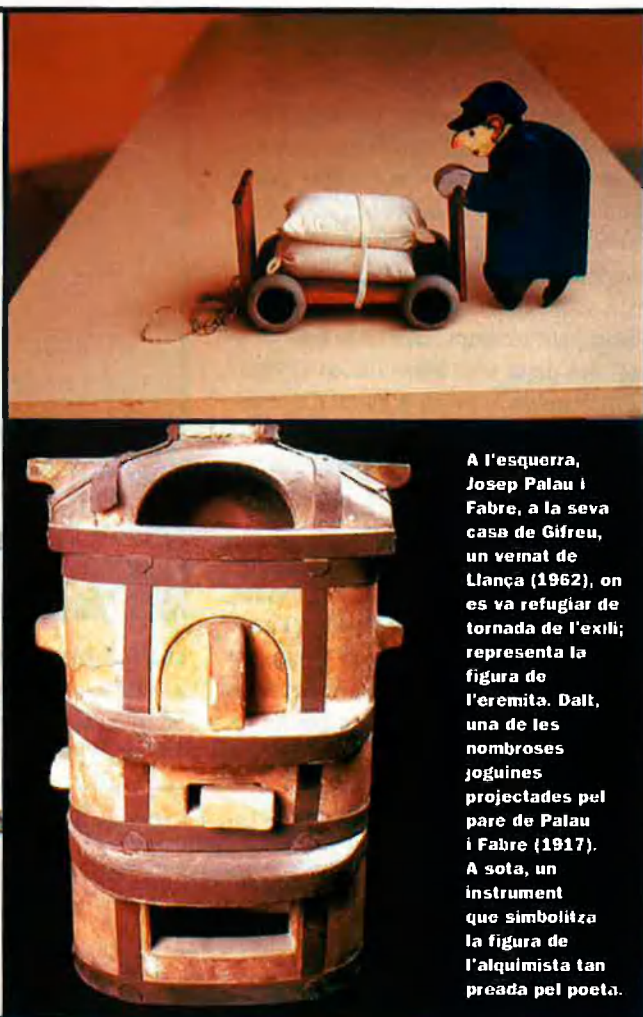
Hi que ens deixen entrellucar la complexitat del personatge i a partir de les quals es pot anar descabdellant el fil del projecte literari i artístic de l'alquimista Josep Palau i Fabre. La primera no figura a l'exposició, però l'explica el text del catàleg, escrit per Julià Guillamon, comissari de l'exposició. Té a veure amb les relacions familiars i les actituds del pare sobre la guerra del 36-39 (passa d'Acció Catalana al franquisme), i que fa esclatar un altre conflicte larvat fins aleshores: sembla que en Palau no s'havia sentit mai un fill desitjat. Com aquell qui diu acabat de néixer, la mare el va enviar a Badalona a una dida (d'aquest període és la fotografia de la contracoberta del catàleg). Uns quants anys després Palau havia de recitar de memòria un poema de Baudelaire (encara ho fa ara amb molts més): "La servante au grand coeur dont vous étiez jalouse" i que es troba en una versió catalana de Xavier Benguerel de *Les flors del Mal*. Per reblar-ho, a la biblioteca d'en Palau hi ha el volum de Baudelaire *Lettres à sa mère* (Calman-Lévy, París 1932).

La segona anècdota és un document inèdit de deu punts, que no s'havia vist mai fins ara, en què Palau descriu (en francès, a París, a la primeria dels anys 50), els trets de la personalitat de Rimbaud, un poeta que, recordem-ho, ell va traduir, amb un estudi preliminar, per a l'Editorial Vergara l'any 1966. Resulta interessant de veure què diuen els primers quatre punts: 1. *Caractère plutôt timide*. 2. *Réaction contre cette timidité: la violence*. 3. *Expérience précoce. Intellectuelle, amoureuse, sexuelle...* 4. *Mère autoritaire qui aug-*

mente le tour de caractère... De moment, aquestes dues anècdotes serveixen per entendre de quina forma Palau es projecta en l'obra i en la vida dels autors que més admira i s'hi confon: "es reconeix —escriu Guillamon— en la revolta de Rimbaud, en la relació que Baudelaire manté amb la seva mare, en la violència de Maldoror, en la follia d'Artaud. Sofreix i se sent revoltat: contra els pares, contra les convencions socials, contra l'exili català i contra el règim de Franco".

Però tornem al redós familiar. És un dels apartats que més criden l'atenció de l'exposició: "Estrats: L'aprenent de poeta" (és el primer que trobem a l'entrada, després de passar una cortina on hi ha reproduïda la "Maternitat de Fontainebleau" de Picasso, poderosa ombra tutelar). En aquest primer àmbit, l'ambient burgès de l'Eixample barcelonina dels anys 30 s'hi fa patent. L'ambient culte, refinat i modern hi és reflectit d'una manera esplèndida. Són els gustos preconitzats des de revistes de tant de prestigi a l'època, com *Mirador*, *Art o D'Ací D'Allà*, així en la literatura com en la decoració i el disseny d'interiors.

Per completar l'entorn i l'atmosfera que s'hi respirava aquesta primera sala presenta els llibres de la biblioteca familiar (Baudelaire, Balzac: la mare era francesa) o els volums de les Edicions de la Rosa dels Vents que publicava Josep Janés i dels quals el futur escriptor era un fervent lector. També hi ha quadres i joguines, obra del pare, Josep Palau i Oller, o bé d'artistes com ara Josep Mompou o Francesc Labarta, que formaven part del paisatge en què es va formar Palau i Fabre. Fou precisament Josep Janés qui va introduir

A l'esquerra, Josep Palau i Fabre, a la seva casa de Gifreu, un vernat de Llança (1962), on es va refugiar de tornada de l'exili; representa la figura de l'eremita. Dalt, una de les nombroses joguines projectades pel pare de Palau i Fabre (1917). A sota, un instrument que simbolitza la figura de l'alquimista tan preada pel poeta.

Palau als ambients literaris de la preguerra, tal com es pot comprovar en una fotografia del sopar del Club dels Novel·listes del 10 de gener de 1935, en què el veiem al costat de Xavier Benguerel, Joan Coromines, Martí de Riquer (que va interessar-lo en la literatura medieval catalana), Puig i Ferrater, Ignasi Agustí, Mercè Rodoreda o Francesc Trabal i més encara. La seva passió pel teatre també ve d'aquesta època, quan entrevista Lorca arran de l'estrena a Barcelona de *Yerma*.

Però aquest món feliç i totes les seves promeses s'enfonsen amb la guerra civil. Hi ha un canvi de decorat en el recorregut de l'exposició: l'escenografia de l'espai simula ara, mitjançant una xarxa de filferro recaragolada que penja del sostre, els violents bombardejaments de Barcelona. Els elements del món que Palau va conèixer volen i es capgiren en aquesta mena de núvol, al-

hora que una ràdio d'època deixa anar el missatge que Ràdio Associació de Catalunya emetia durant els bombardeigs: "La Generalitat vetlla per vosaltres, ja ha passat el perill, ja podeu tornar a les vostres llars amb calma i tranquil·litat perquè la Generalitat vetlla per vosaltres". Però la realitat era i va ser tota una altra. Des del camp de concentració de Lleida on va anar a parar en Palau, aquest escrivia als pares –en català malgrat la censura–, que un metge que coneixien explicava als companys i infermeres que "a casa d'aquest minyó, és el lloc de Barcelona que millors cocktails es feien abans de la guerra". Cap testimoni millor per a certificar que la festa s'havia acabat: tràgicament.

En el clima repressiu de la immediata postguerra –els anys 40 d'on sortiran els duríssims poemes de "Càncer"–, Palau emprèn el camí de la revolta

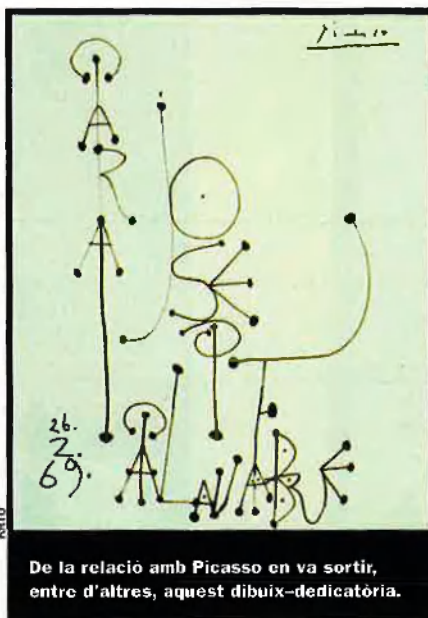
contra la posició dels pares i contra les actituds, que ell considera tèbies, dels cenacles de la resistència catalanista, una revolta que l'abocarà a un carrer sense sortida. Fins l'any 1946, quan se'n va a França gràcies a una beca del govern francès, Palau té un paper important en els inicis de la recuperació de la llengua i de la cultura catalanes. Va crear *Poesia*, la primera revista que es va publicar en català, el segell clandestí de les Edicions de la Sirena, i participà en la fundació de la revista *Ariel*.

El seu caràcter abrindat i temerari el porta a escriure un *Retaule del dimoni falangista* i, sobretot, emprèn la redacció d'un *Nou Memorial de Greuges*, també inèdit fins ara, en què recopilava les agressions a la llengua i a la cultura catalanes. En aquest espai hi ha reproduïts alguns fragments d'aquest memorial i les vitrines mostren les "relí-

quies" d'aquella clandestinitat: des de textos prohibits fins a invitacions a actes catalanistes a cases particulars.

París representa per en Palau una gloriada d'aire fresc. L'estada que havia de durar un any es va perllongar fins el febrer del 1961. El decorat d'aquest espai simula una mena de boulevard on banderetes i *pirulins* lluminosos informen sobre cadascun dels passos d'en Palau pels ambients culturals francesos: des de la seva participació al film *Le salaire de la peur*, d'Henri-Georges Clouzot, fins a la coneixença del principal estudiós del romanticisme, Albert Béguin, passant pel descobriment de la psicoanàlisi.

Entre més personalitats coneix l'editor José Corti, Maurice Nadeau, André Malraux, Albert Camus, Octavio Paz i Antonin Artaud al sanatori d'Yvry-sur-Seine. A les vitrines, molts llibres dedicats, revistes de cinema, en especial un número de *L'âge du cinema* dedicat al

De la relació amb Picasso en va sortir, entre d'altres, aquest dibuix-dedicatòria.

surrealisme, importants referències al teatre, exemplars del diari *Combat* en què va col·laborar.

L'any 1949 va impulsar un manifest

internacional contra l'entrada d'Espanya a l'ONU i contra el règim de Franco. Va ser signat per Thomas Mann, John dos Passos, André Breton, Ignazio Silone, René Char, Jean-Paul Sartre, l'actor teatral Jean-Louis Barrault o Albert Camus. És la primera vegada que es pot veure. Sovint tendim a identificar Palau amb els seus estudis sobre Picasso en detriment de la resta de la seva obra. Guillaumon, el dia de la presentació de l'exposició, proposava d'estudiar-ne l'obra per entendre les raons que porten Palau a Picasso.

La segona part de l'exposició, "La descomposició del jo", ocupa l'espai central de Santa Mònica. A través de sis estructures cúbiques assistim a la recreació de cadascun dels personatges (l'*atrezzo* ho resol de forma brillant i suggerent) que recorren cronològicament l'obra de Palau i que personifiquen en graus diferents l'enfrontament entre l'individu i la societat. Aquestes figures fonamentals són "L'home de les caveres", "L'alquimista", "Faust-Don Juan", "L'home de geni", "L'alienat" i "L'eremita". Tot aquest trajecte desemboca a Picasso, que és qui resol les contradiccions de Palau. Com?

Quan escriu *Vides de Picasso* (el títol ja es prou significatiu), però de manera especial a *Picasso: Cubisme (1907-1917)* i a *Picasso: dels ballets al drama (1917-1927)*, Palau arriba a la conclusió que amb el cubisme Picasso ho ha donat tot. Què fa aleshores el genial pintor? Ser un i ser molts. És a dir, ser tots els personatges alhora. "Les seves múltiples vides -podem llegir al catàleg-, no són successives i ordenades, sinó simultànies i desordenades, intermitents i contradictòries". És el camí que emprèn Josep Palau i Fabre.

En el tercer i darrer apartat de l'exposició, "El mirall embruixat", hi trobem múltiples testimonis de la relació entre Palau i Picasso, a més de l'obra del poeta, assagista i autor teatral. El recorregut es tanca amb la projecció del curtmetratge *La màscara de la mort*, que és un dels projectes cinematogràfics que Palau va concebre els anys 50. El catàleg de la mostra és de lectura obligada.

PROGRAMACIÓ CULTURAL ALZIRA

Divendres, 12 de gener

Gran Teatre d'Alzira, 22.30 hores
Companyia Toni Albà amb l'obra
BRAMS O LA KUMÈDIA DELS HERRORS
Direcció: Toni Albà i Sergi López

Dijous, 25 de gener

Gran Teatre d'Alzira, 22.30 hores
Estrena absoluta de l'espectacle
PASIONARIA
Per Bambalina
Direcció: Jorge Picó. Banda sonora: Víctor Manuel.
Un espectacle que us emocionirà

Venda anticipada: Casa de la Cultura
Llibreria Xúquer. Plaça Major
Llibreria Xúquer. c/ Hort dels Frares

Entrada general: 700 ptes.
Entrada reduïda: 400 ptes.

Més informació: 96 240 04 50

Ajuntament d'Alzira
Regidoria de Cultura

Marc Soler